

Advies Twentse wateropgaven op de grens van stad en land

Aanleiding: gebiedsdag wateropgave Twente, 19 maart 2009

Adressanten: Gemeente Hellendoorn, Dienst Landelijk Gebied, Provincie Overijssel, Waterschap Regge en Dinkel, Ter Steege Vastgoed BV, Natuurmonumenten

Inleiding

AtelierOverijssel adviseert vanuit een onafhankelijke positie en heeft tot doel de ruimtelijke kwaliteit van Overijssel te versterken en te verbeteren. Het Atelier hanteert daarbij een brede betekenis van het begrip ruimtelijke kwaliteit, waarbij de combinatie wordt gezocht tussen het versterken en benutten van de ruimtelijke structuur en de ontwikkelpotentie van een gebied. Hierbij worden sociale-, mentale-, economische- en duurzaamheidsaspecten meegenomen.

Het Atelier adviseert aan de voorkant van planvorming en helpt om de opgave goed te definiëren en stimuleert goed opdrachtgeverschap. Met het advies van AtelierOverijssel kunnen partijen zich gesterkt voelen in hun onderhandelingspositie met anderen. Het Atelier neemt niet de plaats in van een extern adviesbureau en maakt dus ook geen concrete plannen.

De onderstaande handreikingen zijn opgesteld naar aanleiding van de gebiedsdag wateropgave Twente op 19 maart 2009 in het kader van de Tour van AtelierOverijssel. Het verslag hiervan is bijgevoegd. Bij het formuleren van de aanbevelingen is gebruik gemaakt van de inbreng van de deelnemers aan de gebiedsdag en de masterclass ruimtelijke kwaliteit (ronde 1, 2009), de equipe en de programmaraad van AtelierOverijssel. De handreikingen zijn publiek en staan op de website van AtelierOverijssel. Ook worden ze onder de aandacht gebracht bij de relevante (opdrachtgevende) partijen.

AtelierOverijssel werkt al een tijd aan water- en natuuropgaven. Zo is in het project Water en Natuur duidelijk geworden dat het weldoordacht ontwerpen aan natuur en water een flinke winst voor de ruimtelijke kwaliteit kan betekenen op alle schaalniveaus. De gebiedsdag van 19 maart met alle disciplines van ecologen tot ontwerpers aanwezig, stelde de specifieke wateropgaven van Twente centraal. Die variëren van retentie en beekherstel tot water in de stad. AtelierOverijssel richt zich in dit advies op de water- en natuuropgaven die zich voordoen in de stadsrand. Als casus is gekozen voor Reggeherstel bij Nijverdal, gemeente Hellendoorn. Dit advies gaat over een specifieke situatie, maar voor andere partijen met gelijksoortige opgaven is het zeker interessant. Overigens is binnen het Atelierproject Water en Natuur reeds ontwerpend onderzoek verricht naar het Reggedal.

De opgave: water- en natuuropgaven aan de stadsrand, casus Hellendoorn

De ijsvogel is terug langs de Regge. Mensen zijn er trots op. 'Je past toch wel op dat de Blauwe Schicht niet verdwijnt!' drukken ze de gemeenten op het hart. Zo'n vogel wordt een icoon voor het vernieuwde Reggedal. Trots op het gebied maakt mensen zorgzaam voor hun directe leefomgeving. Dat is de basis van ruimtelijke kwaliteit. AtelierOverijssel ontdekte dat de Reggeprojecten hun vruchten afwerpen! Maar welke kwaliteit koesteren de inwoners van gemeente Hellendoorn straks langs hun deel van de Regge? Op grond van de excursie van 19 maart 2009 benoemt AtelierOverijssel een reeks kansen voor het gebied PC Stamstraat langs de Regge bij Nijverdal. Ze zijn geformuleerd als handreikingen aan de opdrachtgevende partijen.

Kansen vanuit het natuurlijke systeem – advies aan Dienst Landelijk Gebied, Natuurmonumenten, Provincie Overijssel, Waterschap Regge en Dinkel en gemeente Hellendoorn

- **Maak de groenblauwe verbinding compleet.** De locatie PC Stamstraat en aangrenzende projecten vormen de poort van Nijverdal! De stad verdient het om hier iets bijzonders te maken. Te meer omdat hier de laatste schakel kan worden gerealiseerd die de stedelijke bottleneck Nijverdal doorbreekt. Lukt het om hier natuurdoelen te halen en de verbinding te leggen naar de Groene Mal, dan is de ecologische Regge verbinding werkelijk te realiseren.
- **Ontwerp vanuit gebiedskwaliteiten.** Ga bij een ontwerp uit van bestaande kwaliteiten: de cultuurhistorische waarde bijvoorbeeld van de Ten Cate gebouwen en de historie van Nijverdal aan de Regge. Laat dat maar zien. Probeer om de natuurlijke processen van de Regge (sedimentatie, erosie, wisselend peil) de ruimte te geven. Verruim het groenblauwe profiel van de rivier van 25 meter naar tenminste 50 meter, met hier en daar bredere delen. Speel met een variatie in oevers. Dat mogen in Nijverdal ook best hier en daar harde kades zijn (terras aan het water).
- **Maak duidelijk voor welke soorten de EHS verbinding is bedoeld.** Breng goed in beeld welke doelsoorten hier echt nodig zijn. Of het plan gemaakt wordt voor das en ree vraagt een ander ontwerp dan voor salamander en libelle. Deel de soorten toe aan de droge EHS verbinding (via de Sallandse Heuvelrug) en de natte (EHS) verbinding via de Regge.

Kansen vanuit een stedelijke blik – advies aan de gemeente Hellendoorn, Dienst Landelijk Gebied, Ter Steege Vastgoed

- **Zet de ontwikkeling van de plek in een bredere context.** Doordenk goed de betekenis van Regge in het stedelijke gebied van Nijverdal. In Nijverdal is veel stedelijke plandynamiek. Kan de Regge hier tegenwicht aan bieden, als recreatieve uitloop? Beschouw de reeks projecten bijvoorbeeld als een langgerekt park door Hellendoorn-Nijverdal. Dat brengt samenhang.
- **Versterk de stedelijke structuur.** De ontwikkelingen in Nijverdal moeten elkaar aanvullen en niet beconcurreren. Gebruik de kracht van de Regge als een versterking van de stedelijke structuur die nu vooral focust op Spoorzone en centrum. Verbind het centrum via een kralensnoer van parkjes en een nieuwe waterloop naar de Regge bij de PC Stamstraat. Door een verbinding te leggen met het centrum via een stedelijke route wordt het één geheel met centrumplannen.

- **Maak een rood-groen knooppunt.** Deze plek heeft de potentie van een nieuw 'knooppunt', een hoogwaardige stopplaats voor de recreant. Dat vereist een programma met bijvoorbeeld horeca en voorzieningen aan het water van de Regge. Een publieke ruimte! Dat betekent bijvoorbeeld ook dat het terrein niet helemaal privaat moet worden verkaveld. En ook dat de Regge-oever een openbare functie zou moeten hebben (wandelaroute o.i.d.). Het gezicht van deze plek moet je op de Regge richten. Dat is een openbare ruimte, dus de voorkant van gebouwen naar de rivier richten. Rode functies mogen hier best rood uitpakken. Misschien moet je wat ruimte inleveren voor recreatie en natuur, maar die kun je wellicht elders weer kwijt in de bredere groene mal.
- **Versterk de groenstructuur.** Er is een groot tekort aan stedelijk groen in Hellendoorn. Let dus goed op dat beplanting en boompartijen geen restpost worden. Verbindingen leggen met het zeer groene buitengebied is belangrijk, want de Hellendoorner kan dat landschap kennelijk moeilijk bereiken.
- **Geef bewoners de tijd.** Geef bij de beekherstelprojecten die langs achtertuinen lopen, de mensen ook de tijd om te wennen aan de nieuwe beekinrichting. Bij Veldkamp bijvoorbeeld zou het inrichtingsproject misschien wat meer de tijd moeten krijgen. Enthousiasmeer de buurt door een paar voortrekkers te begeleiden die wel snel iets willen doen aan erfbeplanting. Zo kun je particulieren inschakelen bij natuurontwikkeling. Goede voorbeelden krijgen vaak navolging.

Kansen vanuit een integrale en regionale kijkrichting – advies aan Waterschap Regge en Dinkel, Provincie Overijssel, Dienst Landelijk Gebied, gemeente Hellendoorn

- **Ontwerp met traag en snel.** In Nijverdal-zuid is sprake van een kruising van een snel (N35 spoorzone) en een traag systeem (Reggedal). Categorieën die bruikbaar zijn voor de hele Regge-uitwerking. Geef goed vorm aan de plekken waar beide systemen elkaar kruisen. Niet alleen bruggen, maar ook grotere stedelijke locaties.
- **Maak de contrasten binnen het Reggesysteem groter.** Er is nu een aardige diversiteit in oevervormen en het karakter van de Regge. Door de Reggeprojecten lijkt de rivier echter 'overall' te gaan meanderen en een natuurlijk landschapsbeeld te krijgen. Voor de (recreatieve) beleving zijn *verschillende* Regge gezichten werkelijk interessant. Daar horen ook stedelijke oevers bij en zelfs hier en daar de strakke cultuurtechnische vormtaal.
- **Verbreed de opgave.** Neem een ruimer gebied in beschouwing (dan bijvoorbeeld alleen de PC Stamstraat) en agendeer een gebiedsgericht verhaal. Dus kijk hoe andere projecten mee kunnen koppelen, zoals de herstructurering van nabijgelegen wijken. Een integrale visie op het gebied is nodig. Duidelijke moet zijn wie welke belangen vertegenwoordigt.
- **Definieer de doelgroep.** Voor wie ontwikkel je de locatie in Nijverdal? Waar de toerist op de Sallandse Heuvelrug afkomt, daar is de Regge in eerste instantie interessant voor recreanten. Profileer een gebied, helder afgestemd op de doelgroep. Ook op de gewenste flora en fauna overigens, de andere doelgroep.
- **Meng functies.** Probeer dubbel ruimtegebruik te realiseren. Kan een parkeerplaats bijvoorbeeld ook piekwaterberging zijn?
- **Ontwerp met cultuurhistorisch karakter.** Het gebied heeft een industriële maat en schaal. Probeer dat te handhaven in een nieuw plan. Maak het op deze plek robuust en niet te kneuterig. Kijk of de oude Ten Cate gebouwen geschikt zijn voor hergebruik

(appartementen? Culturele functie? ...). Een ontwikkeling met kwaliteit vraagt liefde voor de plek en tegelijk harde randvoorwaarden vanuit een publiek belang.

- **Definieer een onderscheidend programma.** Welke functies moet het gebied vervullen? Probeer een onderscheidend en aanvullend programma te bieden ten opzichte van andere delen van Nijverdal.
- **Organiseer je werkproces.** Om creativiteit en visie de ruimte te geven, is het eerst nodig om een collectieve ambitie voor het gebied te formuleren. Pas daarna kan ieder zijn eigen belang verdedigen. En daarna zoek je weer het gezamenlijke belang in een definitief ontwerp. Bouw dat vooraf goed in in je planproces en communiceer het naar de stakeholders. Belangrijk is wel dat vooraf de kaders duidelijk zijn. Benoem wat de harde randvoorwaarden zijn vanuit waterafvoer of bijvoorbeeld ecologie. Nodig een ontwikkelaar uit om op tijd mee te denken en een idee te krijgen hoe de locatie alleen vanuit een integrale gedachte zal worden ontwikkeld.

Reacties of vragen naar aanleiding van deze handreikingen:

Secretariaat AtelierOverijssel

T.a.v. Margien Katerberg
Harm Smeengekade 9
8011 AK Zwolle

T 0384.222.900

E info@atelieroverijssel.nl